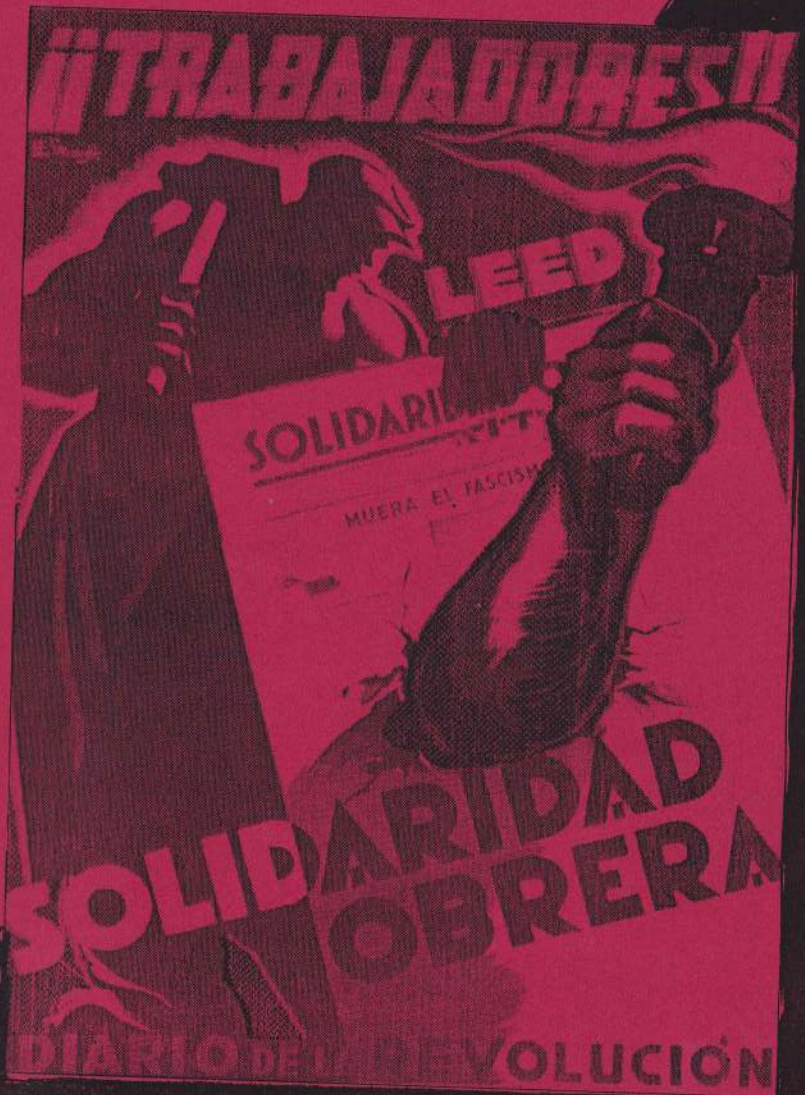


ΙΣΠΑΝΙΑ 1936-39



Στα ταραγμένα χρόνια της δεκαετίας του 1930, η Ιβηρική Χερσόνησος έμελε να αποτελέσει το χώρο διεξαγωγής της τελευταίας μεγάλης «προλεταριακής» επανάστασης της ηπείρου, κατάληξη μιας σειράς μαζικών εργατικών αγώνων που άρχισαν στα μισά του 19ου αιώνα με την Παρισινή εξέγερση του 1848. Πράγματι οι πρώτες πρωινές ώρες της 18ης του Ιουλίου 1936, κατά τις οποίες ο στρατηγός Φράνκο ανακοινώνει το στρατιωτικό του πραξικόπημα, σηματοδοτούν και την απαρχή μιας σπουδαίας επαναστατικής διαδικασίας με την οποία οι μάζες θα μετατρέψουν τις αντιξουσιαστικές ιδέες της αυτοδιεύθυνσης, της κollectιβοποίησης και ομο-

σπονδιακής οργάνωσης σε πραγματικότητα, αποκαλύπτοντας τις δυνατότητες μιας καλά οργανωμένης εργατικής τάξης.

Σήμερα, 60 χρόνια μετά, και ενώ ένα πέπλο σιωπής, παραποίησης ή συσκότισης γεγονότων οδηγεί το ευρωπαϊκό κοινό στην πλαστική ερμηνεία ενός εμφυλίου πολέμου μεταξύ «δημοκρατικών» και «φασιστών», η ανά χείρας εφημερίδα επιχειρεί ένα επεταικό αφιέρωμα στο κορυφαίο αυτό επαναστατικό γεγονός, που αποτελεί συνάμα και ένα κομβικό σημείο του παγκοσμίου αναρχικού κινήματος.

Το Μάη του 1936 -πριν 60 ακριβώς χρόνια- η προσοχή όλου του ισπανικού λαού ήταν στραμμένη στην ηλιόλουστη Σαραγόσα, όπου γινόταν το 4ο εθνικό συνέδριο της CNT. Ο αστικός τύπος, αγωνιώντας για τη διάσωση του καθεστώτος, προειδοποιούσε ότι αποτελεί το «πρώτο κεφάλαιο της επανάστασης». Και είχε δίκιο. Η αναρχοσυνδικαλιστική CNT ήταν η μεγαλύτερη εργατική οργάνωση της χώρας και στο ιστορικό αυτό συνέδριο εκπροσωπούσαν περίπου 2 εκατομμύρια εργαζόμενοι.

Σε έγγραφο του συνεδρίου αυτού δήλωναν: «Όταν τελειώσει το βίαιο στάδιο της επανάστασης, θα πρέπει να καταργηθούν τα ακόλουθα: η ατομική ιδιοκτησία, το κράτος, η αρχή της εξουσίας, επομένως και οι τάξεις που χωρίζουν τους ανθρώπους σε εκμεταλλευτές και εκμεταλλευόμενους, καταπιεστές και καταπιεζόμενους. Κάποτε ο πλούτος θα γίνει κοινός, οι παραγωγοί, ελεύθεροι πια, θα αναλάβουν να ρυθμίσουν την παραγωγή και την κατανάλωση». Εκείνο που δεν γνώριζαν οι Ισπανοί αναρχοσυνδικαλιστές είναι ότι το «κάποτε» ήταν πολύ κοντά. Δύο μήνες αργότερα τα ιδεολογικά φορτία θα έμπαιναν στη δοκιμασία της πράξης.

ΤΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

Η ιδέα της επανάστασης και του κοινωνικού μετασχηματισμού για τον ισπανικό λαό έχει τις ρίζες της αρκετά χρόνια πίσω. Μια κριτική διείσδυση στην ουσία των εργατικών αγώνων και της επαναστατικής κορύφωσης του 1936 δεν μπορεί παρά να συνυπολογίζει δύο κυρίαρχους παράγοντες που συνδιαμόρφωναν τα γεγονότα. Αφενός την ιδιαίτερη κοινωνικοπολιτική πορεία της χώρας, κατά την οποία η Ι-

σπανία, αποδεδειγμένη από την φεουδαλική τάξη πραγμάτων, αδυνατεί να την αντικαταστήσει με μια αστική, εναρμονισμένη με το πρότυπο κοινωνικής ανάπτυξης της εποχής, και αφετέροου τη γόνιμη και ανυποχώρητη προσπάθεια διάδοσης των αναρχικών ιδεών, η αφετηρία της οποίας εντοπίζεται στα χρόνια της Πρώτης Διεθνούς. Πράγματι δεν είναι λίγοι οι μελετητές της Ισπανικής Επανάστασης που συγκλίνουν στην άποψη ότι το καλοκαίρι του 1936 δεν αποτελεί παρά το αποτέλεσμα μιας 70χρονης επίμονης και επίπονης προπαγάνδας και δράσης αντιξουσιαστών εργατών και διανοούμενων. Το εγχείρημα μιας σύντομης ιστορικής ανασκόπησης μας γυρνάει στο 1868, όταν ο Ιταλός αναρχικός Γκιουζέπε Φανέλι φτάνει στην Ισπανία και αρχίζει να διαδίδει τις ιδέες του Μπακούιν. Οι νέες ιδέες κοινωνικής οργάνωσης, βοηθούμενες και από μια ζωντανή προκαπιταλιστική κουλτούρα βασισμένη στην αγροτική κollectιβία, γίνονται ιδιαίτερα δημοφιλείς και οι πρώτοι οπαδοί τους -ανάμεσά τους και ο Α. Λορέντζο που θα γινόταν ένας «απόστολος» της αναρχικής θεωρίας- οργανώνονται στη Μαδρίτη και τη Βαρκελώνη. Ήδη από το 1872 στο συνέδριο της Διεθνούς στη Χάγη, όπου οριστικοποιείται η αντίθεση Μαρξ - Μπακούιν, το Ισπανικό Τμήμα τάσσεται στο πλευρό του Μπακούιν, και διατηρείται έτσι ζωντανή η ιδέα της αντιξουσιαστικής κοινωνικής οργάνωσης στους κόλπους του ισπανικού εργατικού κινήματος. Η επιρροή των Ισπανών αναρχικών αυξάνεται στα πιο εξουθενωμένα οικονομικά στρώματα της χώρας, τους εργάτες των βιομηχανικών περιοχών και τους ακτήμονες, τους μικροϊδιοκτήτες ή τους εργάτες γης. Από τη δεκαετία του 1880 οι αναρχικοί εργάτες συνδέονται άμεσα με όλες τις άγριες α-



περγίες, τα βίαια εξεγερτικά επεισόδια, αλλά και τις ατομικές πράξεις βίας και εκδίκησης. Παρά την αυξανόμενη καταστολή, τα χρόνια που ακολούθησαν -μέχρι το 1893 που άρχισαν φοβεροί διωγμοί- αποτέλεσαν μια πολύ γόνιμη περίοδο επεξεργασίας των αντιεξουσιαστικών ιδεών, συζητήσεων, ζυμώσεων, που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η πιο ανθηρή πνευματικά περίοδος της ισπανικής αναρχικής προπαγάνδας.

ΜΕΧΡΙ ΤΟ '36

Ο 20ος αιώνας βρίσκει τους Ισπανούς εργάτες με μια αρκετά σημαντική αγωνιστική εμπειρία, αλλά και ένα έντονα καταπιεστικό μισοφουδαλικό καθεστώς στηριγμένο στην αριστοκρατία, τον κλήρο και το στρατό. Οι τρεις αυτοί πυλώνες του καθεστώτος, αντανακλώντας μια φαιδρή εικόνα πολιτικής διαφθοράς, ίντριγκας, και απάνθρωπης καταστολής, ενέπνεαν ένα διαρκώς ογκούμενο πνεύμα λαϊκής δυσaráσκειας, που οδηγούσε μαθηματικά σε συγκροτημένες πράξεις ταξικής αντιπαράθεσης και αναμέτρησης.

Σε συνθήκες παρανομίας, το 1911 ιδρύεται η αντιεξουσιαστική συνδικαλιστική οργάνωση CNT και με την εμφάνισή της το εργατικό κίνημα στην Ισπανία μπαίνει στην πιο ώριμη περίοδό του. Οι επαναστατικές απόπειρες των χρόνων 1917-19, αλλά και οι αναρχικές απεργίες στο Λεβάντε και την Ανδαλουσία, με κύριο αντίπαλο την έλλειψη ενότητας και συντονισμού, δεν καταφέρνουν να καρποφορήσουν, δημιουργούν όμως ένα υπόγειο ρεύμα εξέγερσης που μπορούσε να μετατρέψει εύκολα μία απεργία σε αναταραχές και οδομαχίες. Η κρίση των κομμάτων, οι συνωμοσίες του στρατού με την εκκλησία και τους μεγαλοτσιφλι-

κάδες και η διάχυτη ατμοσφαιρα ηθικής αποσύνθεσης επιτείνουν την πολιτική αστάθεια και στις 13 του Σεπτεμβρίου 1923 ο στρατηγός Πρίμο ντε Ριβέρα ηγείται πραξικοπήματος. Η κήρυξη απεργίας από τη CNT, που ήδη ξεπερνούσε το 1 εκατομμύριο μέλη, δεν υποστηρίζεται από τη δεύτερη σε μέγεθος συνδικαλιστική οργάνωση UGT, που ελεγχόταν από το σοσιαλιστικό κόμμα και μέσα σε 8 μήνες φυλακίσεων γνωστών συνδικαλιστών, κλείσιμο γραφείων και απαγόρευσης εφημερίδων, η CNT βρίσκεται και πάλι στην παρανομία. Χρονικό ορόσημο της εξάχρονης (1923-1929) δικτατορίας του Πρίμο ντε Ριβέρα αποτελεί το καλοκαίρι του 1927, όταν σε μυστική συγκέντρωση στη Βαλένθια ιδρύεται η FAI (Ιβηρική Αναρχική Ομοσπονδία) που παραμένει σχεδόν μυστική μέχρι το 1936. Η αναρχική αυτή οργάνωση, που τα μέλη της δεν ξεπερνούσαν τις 30.000, έμελε να παίξει ένα πρωταγωνιστικό ρόλο στην προώθηση της επανάστασης, όντας ο ιδεολογικός πυρήνας στους κόλπους της CNT που υπεράσπιζε την ακεραιότητα της αναρχικής θεωρίας και πράξης. Μετά την πτώση του Πρίμο ντε Ριβέρα η μοναρχία ανατρέπεται από μεγάλες απεργίες που σαρώνουν τη χώρα και τον Απρίλιο του 1931 ανακηρύσσεται η 2η Δημοκρατία.

Γρήγορα θα φανεί ότι τα θεμέλιά της δεν είναι στέρεα. Στην πολιτική σκηνή εναλλάσσονται δύο κυρίαρχα μπλοκ. Ο συνασπισμός σοσιαλιστών και δημοκρατών είναι από τη μία μεριά που όμως, αδυνατώντας να ισορροπήσει ανάμεσα σε ένα έντονα επαναστατικό κίνημα και μια προκλητική πλουτοκρατία, δεν καταφέρνει να εκφράσει τελικά τα συμφέροντα κανενός. Η αντιδραστική δεξιά είναι από την άλλη. Από την απάνθρωπη

θηριωδία της δεν ξεφεύγουν ούτε σοσιαλιστές ή μισοί όταν χρειαζόταν, ενώ το σύνθημα που κυριαρχούσε στους κόλπους της ήταν «*καταστρέψτε τον επαναστατικό σπόρο ακόμα και μέσα στα σπλάχνα των μονάδων*». Τα χρόνια της βραχύβιας 2ης Ισπανικής Δημοκρατίας σηματοδεύτηκαν από γενικές απεργίες και περιοδικές εξεγέρσεις που οδηγούσαν ακόμα και σε γενικευμένες ένοπλες συγκρούσεις ανάμεσα σε αγωνιστές εργάτες και τις ένοπλες συμμορίες των εργοδοτών.

Η ιδέα της επανάστασης ωριμάζε στις μάζες. Εκείνο που χρειαζόταν ήταν απλώς μία συμφωνία ανάμεσα στο λαό. Το Φλεβάρη του 1936 πραγματοποιούνται εκλογές στη χώρα με αποτέλεσμα ο συνασπισμός της δεξιάς να ηττηθεί και το Λαϊκό Μέτωπο να σχηματίσει κυβέρνηση. Η πραγματική εξουσία παρέμενε όμως στην οικονομική ολιγαρχία, το στρατό και την εκκλησία, που προετοιμάζαν πλέον το πραξικόπημα σχεδόν απροκάλυπτα. Αλλά και οι κοινωνικές αντιστάσεις από τη μεριά τους μεγεθύνονται σημαντικά. Σύμφωνα με στατιστικές από τις 18 του Φλεβάρη μέχρι τις 15 του Ιούνη πραγματοποιήθηκαν 113 γενικές απεργίες, 228 μερικές απεργίες, 14 εκρήξεις βομβών, ενώ προκλήθηκαν 269 θάνατοι, 1287 τραυματισμοί και πυρπολήθηκαν 160 εκκλησίες. Η αστική νομιμότητα είχε ξεπεραστεί από τα γεγονότα. Στις 19 Ιουλίου 1936 ένα τεράστιο κεφάλαιο επαναστατικών αγώνων έχει τελειώσει. Και αρχίζει ένα άλλο.

ΤΟ ΒΕΣΠΑΣΜΑ

Όταν ο στρατηγός Φράνκο ανακοίνωσε από το Λας Πάλμας της Ισπανικής Βόρειας Αφρικής το στρατιωτικό πραξικόπημα ενάντια

στη νόμιμη εκλεγμένη κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου, η πλειονότητα του ισπανικού λαού γνώριζε ότι η αποφασιστική ώρα είχε έρθει. Δεν υπήρχε καμία αμφιβολία ότι η αναμέτρηση των στασιαστών του στρατού με τα μεγάλα εργατικά συνδικάτα δύο ρεαλιστικά παράγωγα μπορούσε να επιφέρει στην κοινωνική πραγματικότητα. Την εγκαθίδρυση ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος εμπνεόμενου από τα φασιστικά θεσμικά πρότυπα της Ιταλίας και της Γερμανίας, σε περίπτωση νίκης των στρατηγών, ή την ανάπτωση της κοινωνικής επανάστασης, σε περίπτωση επικράτησης των εργατών.

Ο «δημοκρατικός κόσμος» υπό τη σκέπη του αδήριτου αυτού διλήμματος, και ξέροντας ότι δεν εκφράζει ουσιαστικά τα συμφέροντα κανενός, κύριο μέλημα είχε τον αποκλεισμό της επαναστατικής προοπτικής. Συμπέρασμα που προκύπτει τόσο από την αναμφισβήτητη κυβερνητική αδράνεια εν όψει ενός προβλέψιμου πραξικοπήματος, όσο και από την άρνηση της κεντρικής κυβέρνησης της Μαδρίτης και της ημιαυτόνομης καταλανικής (Τζενεραλιτάτ) στα πιεστικά αιτήματα των εργατών για όπλα. Οι δημοκρατικοί ηγέτες ήλιπζαν σε μια συνθηκολόγηση με τους πραξικοπηματίες. Αυτοί με τη σειρά τους σε μια γρήγορη και οριστική επικράτηση. Και οι δύο προσδοκίες αποδείχτηκαν ανεδαφικές. Η εργατική τάξη απάντησε στη δικτατορία με μία μεγαλειώδη κοινωνική επανάσταση, η χώρα χωρίστηκε στα δύο και ο εμφύλιος που επακολούθησε κράτησε 33 μήνες, στοιχίζοντας πάνω από ένα εκατομμύριο ζωές. Πράγματι τη 18η προς 19η Ιουλίου του '36 ένας ενθουσιώδης πυρετός συγκεντρώσεων, διαδηλώσεων, καταλήψεων εργοστασίων και ανέγερσης οδο-

φραγμάτων σηματοδοτούσε την απαρχή μιας νέας ζωής χωρίς αφεντικά και φεουδάρχες, την απαρχή μιας νέας κοινωνικής αντίληψης. Στα εργοστάσια ανέμιζαν σημαίες των εργατικών επιτροπών, ο λαός έστηνε οδοφράγματα και πολεμούσε ακόμα και με αυτοσχέδια όπλα, οι στρατώνες περικυκλώνονταν αναγκάζοντας τους στρατιώτες ή να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους ή να αδελφωθούν με το λαό. Τριαντατρείς ώρες μετά την αρχή του αγώνα η Βαρκελώνη -το προπύργιο του αναρχοσυνδικαλισμού- βρισκόταν στα χέρια του λαού. Η μετάλλαξη που συντελέστηκε στη Βαρκελώνη αναδύεται εναργέστερα και από τη μαρτυρία του ριζοσπάστη συγγραφέα Τζ. Όργουελ, που λίγους μήνες αργότερα διαπιστώνει: «Ουσιαστικά κάθε κτίριο ανεξάρτητα μεγέθους είχε καταληφθεί από εργάτες και ήταν στολισμένο με κόκκινες σημαίες ή με τη μαυροκόκκινη σημαία των αναρχικών (...). Εδώ και εκεί εκκλησίες κατεδαφίζονταν συστηματικά από ομάδες εργατών. Κάθε μαγαζί και καφενείο έφερε μία επιγραφή που έλεγε ότι είχε κολλεκτιβοποιηθεί: «ακόμα και οι λούστροι είχαν κολλεκτιβοποιηθεί και τα κασελάκια τους ήταν βαμμένα κοκκινόμαυρα». Η περιρρέουσα επαναστατική ατμόσφαιρα στη «δημοκρατική» Ισπανία δεν άφηνε περιθώρια ψευδαισθήσεων. Οι εργάτες και οι αγρότες της χώρας δεν ανπιστέκονταν στο όνομα των δημοκρατικών ηγετών, που εξάλλω τα έργα τους τα είχαν δει από το '31 έως το '33, αλλά στο όνομα της επανάστασης. Οργανώθηκαν μόνοι τους, ανέλαβαν τα εργοστάσια, τα κτήματα, διεύθυναν την οικονομία και τις πολεμικές επιχειρήσεις, δημιούργησαν δικούς τους αντιεξουσιαστικούς θεσμούς τη στιγμή που οι κρατιστές έπνεαν τα λοίσθια. Κατά το Λένιν η εργατι-

κή τάξη είναι «ανίκανη να ανυψωθεί από μόνη της στη σοσιαλιστική συνείδηση» (Λένιν: Τι να κάνουμε;). Η ισπανική εμπειρία ανέδειξε ακριβώς το αντίθετο. Οι εργαζόμενοι μπορούσαν όχι μόνο να αυτοδιευθύνονται αλλά και να λειτουργούν συλλογικά, σε εθνική σχεδόν κλίμακα.

ΤΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ

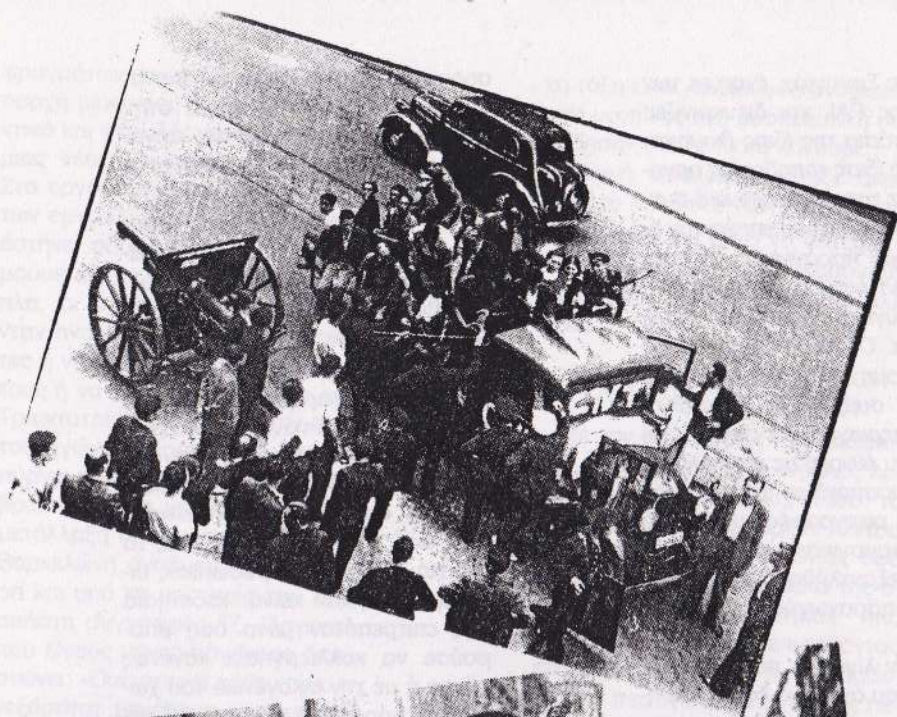
Με την απόκρουση της φασιστικής επίθεσης από τις ένοπλες εργατικές πολιτοφυλακές, τόσο τα βιομηχανικά και εμπορικά κέντρα της «δημοκρατικής» Ισπανίας όσο και τα μεγάλα αγροκτήματα της υπαίθρου εγκαταλείφθηκαν από τους ιδιοκτήτες τους επιφέροντας έτσι κατάρρευση και των παραδοσιακών παραγωγικών σχέσεων, πέρα από την γενικότερη κρατική παραλυσία των πρώτων εβδομάδων. Η αποκατάσταση της παραγωγής όμως ήταν επιβεβλημένη, και οι συνθήκες απαιτούσαν έναν όσο το δυνατόν καλύτερο συντονισμό των παραγωγών και φυσικά διαχείριση της οικονομίας. Το ρόλο αυτό είχαν αναλάβει οι ίδιοι οι εργαζόμενοι. Ο κοινωνικός μετασχηματισμός που συντελέστηκε τους πρώτους μήνες δεν άφηνε αμφιβολίες: μεγάλα τμήματα της ζωής των δημοκρατικών είχαν ξαφνικά μεταπηδήσει σε μια εποχή αυτοδιεύθυνσης και ομοσπονδιακού συντονισμού. Τα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα της Καταλωνίας (που συγκέντρωνε περίπου το 75% της ισπανικής βιομηχανίας) κοινωνικοποιήθηκαν, τα ημερομίσθια εξισώθηκαν και τη διεύθυνση ασκούσαν εργατικές επιτροπές με 5 έως 15 μέλη, που είχαν εκλεγεί από γενική συνέλευση των εργαζομένων και αντιπροσώπευαν τις διάφορες υπηρεσίες. Η δομή της νέας οικονομίας είναι απλή, παρατηρεί ο

Ντιέγκο ντε Σαντιγιάν, ένας εκ των ιδρυτών της FAI, και διευκρινίζει: «Τα εργοστάσια της ίδιας βιομηχανίας και της ίδιας τοποθεσίας οργανώνονται σε τοπικά οικονομικά συμβούλια όπου αντιπροσωπεύονται όλα τα κέντρα παραγωγής και υπηρεσιών: συντονισμός, ανταλλαγή, υγιεινή και υγεία, κουλούρα, μεταφορές κ.λπ. Οι τοπικές ομοσπονδίες κάθε βιομηχανίας και τα τοπικά οικονομικά συμβούλια, οργανώθηκαν κατά περιοχές, και στην κλίμακα όλου του έθνους σε παράλληλες εθνικές ομοσπονδίες βιομηχανίας και εθνικές οικονομικές ομοσπονδίες». Η δημιουργικότητα των μαζών όμως δεν εξαντλήθηκε στο συντονισμό της παραγωγής και διακίνησης.

Δεν ήταν λίγες οι παραγωγικές μονάδες που όχι μόνο διαχειρίστηκαν άψογα τις αρμοδιότητές του, αλλά προχώρησαν ακόμα παρά πέρα, οργανώνοντας νέες μονάδες ή ακόμα και σχολές εκπαίδευσης, όπως για παράδειγμα οι εργάτες της οπτικής βιομηχανίας που με εθελοντικές εισφορές έχτισαν νέο εργοστάσιο οπτικών οργάνων και εργαλείων, αλλά και μια νέα σύγχρονη οπτική σχολή. Παράλληλα ένα πλήθος γνήσια αντιεξουσιαστικών μορφών οργάνωσης ευδοκίμησε στην ισπανική ύπαιθρο, γεγονός που οδήγησε έναν από τους πιο εξαντλητικούς μελετητές της ισπανικής αυτοδιεύθυνσης, το Γάλλο αναρχικό Γκαστόν Λεβάλ να συμπεράνει ότι «στο έργο της δημιουργικότητας και της κοινωνικοποίησης οι αγρότες απέτυχαν κοινωνική συνείδηση πολύ ανώτερη από εκείνη των εργατών των πόλεων».

Φυσικά τα επιτεύγματα της νέας κοινωνικής συγκρότησης στην ισπανική επαρχία δεν ήταν ούτε ομοιόμορφα κατανομημένα ούτε ι-

σοδυναμα λειτουργικά. Η επαναστασία προόδευσε απότομα στην Αραγόνα, στην Καταλωνία, αργότερα στη Λεβάντε και τέλος στην Καστίλη, όπου και έφτασε σε θαυμαστά αποτελέσματα. Τόσο η μακρόχρονη αντιεξουσιαστική παιδεία όσο και η προκαπιταλιστική κολλεκτιβιστική παράδοση, που πηγάζει από τον 16ο αιώνα με τις πρώτες κολλεκτίβες πρωτόγονων βιομηχανικών επιχειρήσεων κατασκευής διχτύων, συντέιναν σε μια ριζική κοινωνική μετάλλαξη. Τα μεγάλα κτήματα χωρίστηκαν και καλλιεργήθηκαν από κοινού. Τα πάντα εκτός από τα ρούχα, τα έπιπλα, τα οικιακά ζώα και τις προσωπικές οικονομίες, έγιναν κοινά. Ιδιοκτησία γης επιτρεπόταν μόνο όση μπορούσε να καλλιεργήσει κανένας μόνος ή με την οικογένειά του χωρίς την προσφυγή σε μισθωτή εργασία. Η κατοικία, το ηλεκτρικό, η ιατρική και νοσοκομειακή περίθαλψη παρέχονταν δωρεάν, ενώ ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στην εκπαίδευση με τη λειτουργία σχολείων, βιβλιοθηκών έως και στα προγραμματίων θεατρικών παραστάσεων. Το 1938, για παράδειγμα, κάθε κολλεκτίβα στην ομοσπονδία της Λεβάντε είχε το δικό της σχολείο και το δικό της πολιτιστικό κέντρο. Το χρήμα, όπου δεν αντικαταστάθηκε από εναλλακτικούς τρόπους ανταλλαγής, επιμερίστηκε ακριβοδίκαια με την καθιέρωση του οικογενειακού μεθού με βάση τον αριθμό των μελών. Στον τομέα της καλλιέργειας οι κολλεκτίβες, όπου δεν σαμποταρίστηκαν, τελειοποίησαν νέες μεθόδους εργασίας, οργάνωσαν τεχνικές αγροτικές σχολές, ενώ ορθολογικοποιήθηκε η παραγωγή με βάση τις ανάγκες της κοινότητας και όχι του πλουτισμού του ιδιοκτήτη. Τέλος ο συντονισμός των κολλεκτίβων γινόταν με ομοσπονδιακό τρόπο, πρώτα σε



κλίμακα διαμερίσματος, ύστερα περιοχής και κατόπιν σε εθνική κλίμακα. Οφείλουμε φυσικά να διευκρινίσουμε ότι το κορυφαίο αυτό επαναστατικό γεγονός δεν ήταν έργο αποκλειστικά των αντιεξουσιαστών αγροτών και εργατών. Στις 1700 περίπου αγροτικές κολλεκτίβες και στις αυτοδιευθυνόμενες βιομηχανικές μονάδες των πόλεων συμμετείχαν σοσιαλιστές, αριστεροί ριζοσπάστες, ακόμα και μικροϊδιοκτήτες, που εντοπίζοντας τα πλεονεκτήματα της νέας κοινωνικής οργάνωσης προσχώρησαν στις κολλεκτίβες παρά την αντίθετη «γραμμή» των σοσιαλιστικών συνδικάτων και των πολιτικών φορέων τους. Η αυτοδιεύθυνση στην Ισπανία, παρά την υπονόμευση και τη δολιοφθορά, πέταξε με τα δικά της φτερά. Μέχρι και την οριστική εξουδετέρωσή τους από τη σταλινική αντεπανάσταση -στην οποία θα σταθούμε με την προσήκουσα προσοχή στη συνέχεια- οι κολλεκτίβες λειτούργησαν, άνθισαν και άνοιξαν ένα νέο δρόμο για την λαϊκή χειραφέτηση. Δύο χρόνια μετά το ξέσπασμά τους, η Ε. Γκόλντμαν διαπιστώνει: «Η κολλεκτιβοποίηση των βιομηχανιών και της γης παρουσιάζεται ως η μεγαλύτερη κατάκτηση της οποιασδήποτε επαναστατικής περιόδου. Επιπλέον, ακόμα και αν ο Φράνκο την κατέργησε και οι Ισπανοί αναρχικοί εξοντώθηκαν, η ιδέα της θα συνεχίσει να ζει.»

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

Παράλληλα με την επανάσταση όμως ένας πόλεμος βρισκόταν σε εξέλιξη. Ένας πόλεμος στον οποίο το λαϊκό κίνημα θα καταθέσει ηρωικές και συνάμα πρωτοποριακές σελίδες στην ιστορία του ισπανικού εμφύλιου. Δεν χωράει αμφιβολία ότι η αναχαίτιση των στρατευμάτων

του Φράνκο από τις εργατικές πολιτοφυλακές αποτελεί πολεμικό κατόρθωμα. Ο στρατός που είχαν να αντιμετωπίσουν ήταν από τους πιο άρτια οργανωμένους και εξοπλισμένους, βασισμένος στη Λεγεώνα των Ξένων και ενισχυμένος από μονάδες Μαυριτανών. Όταν ο στρατηγός Φράνκο προετοίμαζε με την «Αφρικανική στρατιά» το πραξικόπημα, επένδυε σε μια επικράτηση ημερών ή ίσως εβδομάδων. Προτείνοντας τις εκτιμήσεις μας θα χαρακτηρίζαμε την αντίσταση που συνάντησε επική. Και αυτό όχι μόνο γιατί ανέκοπταν επί 4 μήνες την προέλαση των στρατευμάτων του, καθελώνοντάς τα έξω από τη Μαδρίτη, αλλά και γιατί αυτό πραγματώθηκε από ένα σώμα αντιεραρχικό, βασισμένο στην ταξική αφοσίωση και σχεδόν άοπλο. Η μαχητική πλειοδοσία αυτών των σωμάτων είναι το ένα κεφάλαιο.

Το άλλο είναι η κοινωνική ισότητα όλων των βαθμίδων, ανάμεσα στους πολιτοφύλακες. Αξιωματικοί και πολίτες φόραγαν τα ίδια ρούχα, έτρωγαν το ίδιο φαγητό και συμμετείχαν σχεδόν από κοινού στη λήψη των αποφάσεων. Ακόμα και ο ανταποκριτής της Πράβδα Μισέλ Κολτσώφ επισκεπτόμενος τη φάλαγγα Ντουρρούτι -ένα αμιγώς αντιεξουσιαστικό σώμα- θα παραδεχτεί: «... καθοδηγούνταν από ένα πνεύμα αυτοπειθαρχίας και αδελφικής υπευθυνότητας. Τα καθήκοντα του πολέμου τα διευκόλυνε η αυτοθυσία που έδειχναν οι εθελοντές της εθνοφρουράς και δεν ήταν απαραίτητο να καταφεύγουν στους πειθαρχικούς κανόνες που ήταν κοινοί στους στρατώνες. Οι άντρες καταλάβαιναν τη σπουδαιότητα του αγώνα». Η οργάνωση των εργατικών πολιτοφυλακών έγινε από τα συνδικάτα από την πρώτη κιόλας στιγμή. Όπως ήταν φυσικό λοιπόν μορφοποιούσαν και

τις οργανωτικές τους θέσεις και αρχές. Όλοι αποκαλούνταν «σύντροφοι», ο συντονισμός γινόταν από την Κεντρική επιτροπή των Πολιτοφυλάκων (προς αποφυγήν σχηματισμού ενός συγκεντρωτικού γενικού επιτελείου) και οι διαταγές εκτελούνταν με βάση την πίστη στον αγώνα και όχι στο φόβο.

Αυτός όμως ο «στρατός» που μπορεί να μην πραγμάτωνε την τέλεια ισότητα, άλλα που μπορούσε να καυχιέται για τη «μεγαλύτερη προσέγγιση σ' αυτή που είχα δει ποτέ μου ή που θα μπορούσα να διανοηθώ σε καιρό πολέμου», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Όργουελ, ήταν δέσμιος μιας ολέθριας δίνης γεγονότων με πρωταγωνιστές τα κυρίαρχα μπλοκ εξουσίας της διεθνούς σκηνής. Και αυτό γιατί με την πάροδο του χρόνου η αναμέτρηση έπαιρνε όλο και περισσότερο χαρακτηριστικά ενός κλασικού χρόνιου πολέμου και η έλλειψη όπλων και εφοδιασμού γινόταν απελπιστική. Σε αντίθεση με τους πολιτοφύλακες τα στρατεύματα του Φράνκο απολάμβαναν την αποφασιστικής σημασίας υποστήριξη σε πολεμικό υλικό και άντρες από τα ομογάλακτα φασιστικά καθεστώτα του Μουσολίνι και του Χίτλερ.

Συνολικά πάνω από 300.000 Ιταλογερμανοί στρατιώτες συνεπικουρούμενοι από σύγχρονα βομβαρδιστικά αεροσκάφη, άρματα μάχης, τμήματα του ιταλικού στόλου και επίλεκτες μονάδες της Βέρμαχτ πλαισιώνουν τα φρανκικά στρατεύματα, ανατρέποντας ριζικά τις ισορροπίες. Από την άλλη πλευρά τα καπιταλιστικά κράτη, υιοθετώντας την πολιτική της «μη επέμβασης», ουσιαστικά άφηναν το αντιφασιστικό μέτωπο στην μοίρα του, και μάλιστα σε μία ιστορική συγκυρία όπου τα φασιστικά κινήματα

στην κεντρική και νότια Ευρώπη ορθώνονταν και οι αστικές δημοκρατίες υποχωρούσαν. Τα πράγματα ήταν ξεκάθαρα: οι δημοκρατικές χώρες, αφού δεν αντιστάθμιζαν τη συνεχή φασιστική βοήθεια, στην ουσία τορπίλιζαν την προσπάθεια του ισπανικού λαού να αντιμετωπίσει τους εχθρούς του. Η άρχουσα τάξη της Βρετανίας και της Γαλλίας με την στάση τους τούς παρέδωσαν στη φασιστική λαίλαπα, αν και γνώριζαν ότι δεν θα αργούσε η αναμέτρηση μαζί της. Επρόκειτο για μια καταστροφική πολιτική με πολλούς αποδέκτες.

Την ίδια στιγμή που παρουσίαζαν την κίβδηλη εικόνα της αναμέτρησης της δημοκρατίας με το φασισμό, για την Ισπανική Επανάσταση πριμοδοτούσαν ουσιαστικά το δεύτερο, επιτρέποντας την άνευ απάντησης ενίσχυσή του και συνεπώς την επικράτησή του και στην Ιβηρική χερσόνησο. Μοναδική ενθαρρυντική νότα στα δραματικά γεγονότα του 1936 αποτέλεσε η συγκρότηση τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου των «Διεθνών Ταξιαρχιών», που ενίσχυσαν με 35.000 εθελοντές από 54 χώρες το αντιφρανκικό μπλοκ, στο βαθμό που η μικρής κλίμακας αποστολή πολεμικού υλικού από την ΕΣΣΔ κάθε άλλο παρά επικουρικό χαρακτήρα είχε (όπως θα δούμε παρακάτω).

ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Όση επίδραση όμως είχε η διεθνής αντανάκλαση στον αγώνα των Ισπανών αγωνιστών, άλλη τόση είχαν και τα διαδραματιζόμενα στο εσωτερικό της χώρας. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι σε πρώτη φάση ο κρατικός μηχανισμός είχε παραλύσει, ενώ οι κόκκινες σημαίες του επαναστατικού

σοσιαλισμού και οι μαυροκόκκινες του αναρχοσυνδικαλισμού ανέμιζαν σε όλα σχεδόν τα κτίρια της ελεύθερης Ισπανίας. Με το ξέσπασμα της επανάστασης τα ανδρείκελα της κυβέρνησης μίλαγαν για την ηρωικότητα και αυτοθυσία του λαού και τάσσονταν ανεπιφύλακτα στο πλευρό του. Παραδέχονταν την επικράτηση των συνδικάτων και δήλωναν ότι θα έκαναν ό,τι ακριβώς ζητάγαν οι εκπρόσωποί τους. Όλη η εξουσία ήταν στη βάση. Και ξαφνικά οι αναρχοσυνδικαλιστές -εξ ορισμού αντιεξουσιαστές- βρίσκονται στην εξουσία, κατέχοντας μάλιστα 4 υπουργεία, η κρατική εξουσία επανορθώνεται, το κομμουνιστικό κόμμα (μια ασήμαντη δύναμη πριν την επανάσταση) γιγαντώνεται και αργά αλλά σταθερά αναλαμβάνει τον έλεγχο, ενώ οι επαναστατικές κατακτήσεις υπονομεύονται ώσπου να χτυπηθούν αμείλικτα. Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Στις 21 Ιουλίου 1936 συγκαλείται στη Βαρκελώνη η ολομέλεια των τοπικών ομοσπονδιών μετά από κάλεσμα της περιφερειακής επιτροπής της CNT, που αποφασίζει σχεδόν ομόφωνα την πολιτική συνεργασία με τις άλλες αντιφασιστικές δυνάμεις. Λίγο αργότερα οι επαναστάτες συνδικαλιστές της CNT οδηγούνται σε συμμετοχή αρχικά στην κυβέρνηση της Καταλωνίας και μετά στην Κεντρική κυβέρνηση της Μαδρίτης, εγκαταλείποντας έτσι παραδοσιακές θέσεις και θεμελιώδεις αρχές. Η στάση αυτή στηλιτεύτηκε έντονα από το διεθνές αναρχικό κίνημα, οι ηγέτες της CNT και της FAI καταγγέθηκαν από διακεκριμένους αναρχικούς για «φλερτ με τον ταξικό εχθρό» και ενδοτικότητα, ενώ ακόμα και η Διεθνής Ένωση Εργατών (ΑΙΤ), της οποίας ήταν μέλος η

CNT, με έκτακτο συνεδριο που πραγματοποιήθηκε στις 1-13 Ιουνίου του '37 κατηγόρησε τους Ισπανούς αναρχοσυνδικαλιστές για τη συμμετοχή τους στην κυβέρνηση. Όσοι όμως ήταν οι κήνορες, άλλοι τόσοι και οι υπεραμύντορες των θέσεων σε αυτές τις οριακές στιγμές. Επιχειρώντας μια όσο το δυνατόν πιο ευρυγώνια προσέγγιση και χωρίς καμία διάθεση μαθημάτων χρηστοθήειας, να ξεκαθαρίσουμε εξ αρχής ότι η οποιαδήποτε εμπιστοσύνη απέναντι στις υποσχέσεις των αστών ηγετών για πίστη στη λαϊκή δικαιοσύνη και ισότητα είναι λανθασμένη και εν δυνάμει καταστροφική. Αυτό φυσικά οι έμπειροι αγωνιστές εργάτες το γνώριζαν, πόσο μάλλον όταν είχαν ζήσει στο πετσί τους τη «δημοκρατική» υποκρισία των δηκτικών ετών '31-'33. Μαζί μ' αυτό όμως γνώριζαν ότι παράλληλα με την επανάσταση γινόταν και ένας πόλεμος που για να τον αντιμετωπίσουν χρειαζόταν ευρύτητα και συντονισμός. Μπροστά στην κοινή απειλή των σιδηρόφραχτων ταξιαρχιών του Φράνκο τόσο οι αναρχικοί, όσο και οι σοσιαλιστές εργάτες δεν μπορούσαν να αποφύγουν συμβιβασμούς και υποχωρήσεις. Στις 20 Ιουλίου του '36, οι αντιεξουσιαστές εργάτες είχαν τον πλήρη έλεγχο και όμως δεν παρασύρθηκαν σε μια «δικτατορία του προλεταριάτου».

Παραχώρησαν μια ισοδύναμη αντιπροσώπευση στις αντιφασιστικές δυνάμεις, θυσιάζοντας στην πορεία ακόμα και υψίστης σημασίας αρχές όπως η άρνηση της κυβέρνησης. Σε αντίθετη περίπτωση, ίσως ο εμφύλιος πόλεμος μέσα στο αντιφρανκικό μπλοκ να ήταν αναπόφευκτος.

Συνακόλουθα οι ελπίδες και τα επιτεύγματα της επανάστασης θα συνθλιβόνταν κάτω από τη φασι-

σικη μπότα, τη στιγμή μάλιστα που τα αντιεξουσιαστικά συνδικάτα θα σπινταρίζονταν με τη διάλυση του μετώπου και το επακόλουθο αιματοκύλισμα.

Το στοίχημα που έβαζαν οι ηγέτες των αναρχοσυνδικαλιστών ήταν μεγάλο και αφορούσε τόσο τις περιστάσεις, όσο και τους εαυτούς τους. Οι προσδοκίες όμως διαψεύστηκαν. Στους έξι μήνες που έμειναν οι αναρχικοί στην κυβέρνηση όχι μόνο δεν βελτιώθηκε η συνύπαρξη με τους σοσιαλιστές και κομμουνιστές, αλλά αντίθετα επιδεινώθηκε οριακά. Όσες περισσότερες υποχωρήσεις έκαναν στο βωμό της ενότητας, τόσο λιγότερη επιρροή είχαν σε γεγονότα που ήλπιζαν να ελέγξουν.

Ο κρατικός μηχανισμός αντί να φθίνει ανασυντάσσονταν. Οι δημοκρατικοί ηγέτες ελίσσονταν (έμπειροι στην τέχνη της απάτης) και ανακτούσαν τον πλήρη έλεγχο. Δύο μόλις μήνες μετά την αρχή της επανάστασης, στις 15 Σεπτεμβρίου του '36, ο γενικός γραμματέας της ΑΙΤ, επισκεπτόμενος την επαναστατική Ισπανία, θα επισημάνει: «Η επανάσταση πηγαίνει προς τα πίσω και αυτό δεν είναι λάθος των μαζών που πολεμάνε με άφταστο ενθουσιασμό, αλλά των ηγετών τους που παρασύρονται από τα γεγονότα αποδεικνύοντας ότι έχουν χάσει την επαναστατική πρωτοβουλία και έχουν αποδράσει ταπεινωτικές καταστάσεις».

Η ΣΤΑΛΙΝΙΚΗ ΑΝΤΙΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Την ημέρα που η CNT μπήκε στην κυβέρνηση άρχισε η πολιορκία της Μαδρίτης. Τόσο οι εργάτες της CNT όσο και της UGT, αδελφωμένοι και με απaráμιλλο ενθουσιασμό πολεμούσαν τον κοινό εχθρό πιστοί στο σύνθημα των δύο μεγάλων συνδικάτων «ελευθερία

ή θάνατος». Τα πάντα γίνονταν συλλογικά και η ανιδιοτελής αλληλοϋποστήριξη ήταν κοινός τόπος. Αν κάτι χαρακτήριζε λοιπόν το ανπιστεκόμοτο πλήθος αυτό ήταν η ηρωικότητα και η ομόνοια. Δεν συνέβαινε το ίδιο όμως και με τους ηγέτες των εργατικών συνδικάτων και των πολιτικών σχηματισμών. Η αντιπαράθεση της CNT και της UGT αφορούσε δύο εξαιρετικής σημασίας ζητήματα: την ανασύσταση του κρατικού μηχανισμού και την πρόοδο της επανάστασης υπό πολεμικές συνθήκες. Οι αποκλίνουσες θέσεις των δύο εργατικών συνδικάτων ήταν επιγραμματικά οι εξής: οι σοσιαλιστές της UGT εκτιμούσαν ότι σε καιρό πολέμου η προσκόλληση στις επαναστατικές κατακτήσεις ήταν όχι μόνο αρνητική, αλλά και καταστροφική. Μοναδική αποτελεσματική συμπεριφορά για να κερδίσουν τον πόλεμο είναι η επανάστασή του ελέγχου της παραγωγής και των υπηρεσιών στο κράτος, η κατάργηση των επαναστατικών επιτροπών και η αντικατάστασή τους από μια συγκεντρωτική κεντρική κυβέρνηση, και η συγκρότηση ενός κλασικού τύπου στρατού υπό ενιαία διοίκηση. Διαμετρικά αντίθετες ήταν οι θέσεις της CNT. Γι' αυτούς πόλεμος και επανάσταση ήταν αδιαχώριστα. Ο αγώνας δεν γινόταν για την αστική δημοκρατία και το κράτος, αλλά για την επανάσταση. Αν οι εργάτες παραχωρούσαν αυτά που είχαν κερδίσει τότε είναι σαν να ενδίδουν σε μια νέα κηδεμονία, σαν να προδίδουν οράματα για τα οποία πολέμησαν και τελικά κατέκτησαν, σαν να επιτρέπουν την είσοδο του φασισμού από την

πίσω πόρτα, την κοινοβουλευτική. Η αντιπαράθεση αυτή ήταν όμως βραχύβια. Η ανάγκη όπλων και τερματισμού της διεθνούς απομόνωσης οδηγεί τους Ισπανούς επαναστάτες σε ασθμαίνουσες εκλογικές με τη «βοήθεια» αυτή τη φορά της Σοβιετικής Ένωσης. Ήδη από τις 2 Αυγούστου του '36 ο Ρώσος πρεσβευτής Μαρσέλ Ρόζεμπεργκ καταφτάνει στη Μαδρίτη και πείθει την κυβέρνηση του Λ. Καμπαγιέρο ότι για να βοηθήσει η ΕΣΣΔ έπρεπε να κάνουν σαφές στην διεθνή κοινή γνώμη ότι οι Ισπανοί δεν έκαναν επανάσταση, αλλά συνέχιζαν την πολιτική της κυβέρνησης που ήταν πριν από το πραξικόπημα του Φράνκο. Οι αιτιάσεις ήταν ευδιάκριτες και πανθομολογούμενες. Ο Στάλιν επεδίωκε να εδραιώσει τη συμμαχία του με τις αστικές τάξεις της Αγγλίας και της Γαλλίας και η επανάσταση στην Ισπανία κηλίδωσε την εικόνα της αντίθεσης δημοκρατίας με φασισμό. Η ανάγκη να διαλυθούν οι καχυποψίες των δυτικών συμμάχων οδηγούν το Στάλιν στην ωμή

αντεπαναστατική επέμβαση στην Ισπανία. Ο ίδιος ο Λ.Καμπαγιέρο μετά την πρωθυπουργική του θητεία ομολογεί: «η επανάσταση έθετε σε κίνδυνο την εικόνα της Σοβιετικής Ένωσης ως αξιοσέβαστου εθνικού κράτους που αναζητούσε διπλωματικές συμμαχίες. Έπρεπε να ανακόψουν την ανάπτυξη της επανάστασης». Έτσι λοιπόν η Ρωσία αναλαμβάνει το ρόλο του προμηθευτή όπλων και ανεφοδιασμού, που όμως δεν τα παρέχει εν είδει διεθνοιστικής αλληλεγγύης, τα πουλάει και μάλιστα με πολύ συγκεκριμένους στόχους: τον έλεγχο της πολιτικής και τη συντριβή της επανάστασης. Για το σκοπό αυτό φτάνει στην Ισπανία ο πράκτορας της σταλινικής GPU, στρατηγός Ορλώφ, με πρώτη αποστο-

λή την επίβλεψη της μεταφοράς του χρυσού από την Ισπανική Τράπεζα της Καρθαγένης στην Οδησό. Στη συνέχεια θα αφοσιωθεί, μαζί με το συνάδελφό του Αντόνωφ-Οφσένκο, στην εξόντωση όσων επέλεγε η Μόσχα. Οι συνέπειες της σοβιετικής ανάμιξης στην ισπανική υπόθεση υπήρξαν βαρύνουσες. Η βοήθεια που ερχόταν στην Ισπανία είχε ως αποδότες αποκλειστικά το Κ.Κ., που ενώ πριν το 1936 αριθμούσε 30.000 μέλη και δεν είχε καμιά επιρροή, μετά τον Οκτώβριο - Νοέμβριο του '36, που άρχισε η προμήθεια όπλων, αποκτούσε αργά αλλά σταθερά τον έλεγχο της κατάστασης προετοιμάζοντας το νέο «δημοκρατικό» ολοκληρωτικό καθεστώς. Με το δόγμα «πρώτα ο πόλεμος και μετά η επανάσταση» οι κομμουνιστές απονέκρωσαν τις τοπικές επιτροπές, οργάνωσαν σαμποτάζ στις κολεκτίβες, καθηρωώντας τις έπειτα για αναποτελεσματικότητα, διέλυσαν τις εργατικές περιπόλους, αντικαθιστώντας τις με αστυνομικά σώματα που υπάκουαν στο κράτος και όχι στα συνδικάτα, ..αι επιτέθηκαν στα κολλεκτιβοποιημένα μέσα μεταφοράς, στα ορυχεία και στην πολεμική βιομηχανία. Οι ολοένα και περισσότερο εξανεμιζόμενες επαναστατικές κατακτήσεις οδήγησαν νομοτελειακά στις αιματηρές ημέρες της Βαρκελώνης του '37, που δεν αποτελούσαν παρά ένα ξέσπασμα των εργατών της Καταλωνίας απέναντι στη συνεχιζόμενη απορρόφηση της εξουσίας από την κεντρική κυβέρνηση και τη συνακόλουθη αφαίρεσή της από τα συνδικάτα. Η κατάληψη του Κέντρου Τηλεπικοινωνιών της Βαρκελώνης από τις φρουρές εφόδου (διοικου-

μενες από τον κομμουνιστή Ρο-ντρίγκεθ Σόλας) τη στιγμή που βρισκόταν υπό τον έλεγχο των συνδικάτων, ήταν το σπέρτο που πυροδότησε μια βόμβα που υπήρξε ήδη. Χίλιες πεντακόσιες κολλεκτίβες στο Λεβάντε, στην Αραγωνία, στην Καστίλη και την Ανδalu-σία απειλούνταν, ενώ η αντίθεση κομμουνιστών και αναρχικών τους τελευταίους μήνες οδηγούσε ακό-μα και σε ένοπλες συγκρούσεις. Οι δραματικές μέρες μεταξύ 3 και 8 Μαΐου κατέληξαν σε φιάσκο με αποτέλεσμα η καρδιά της επανά-στασης στην Καταλωνία να μετα-τραπεί σε κέντρο τρομοκρατίας των κυβερνητικών. Και οι ευθύνες των ηγετών της CNT γι' αυτό (που έκαναν απεγνωσμένες εκκλήσεις στους εργάτες για παράδοση των όπλων) ήταν τεράστιες, εγείρο-ντας επιτακτικά ζητήματα που α-φορούσαν πλέον τον επαναστατι-κό ή όχι ρόλο της CNT. Όπως και να έχουν όμως τα πράγματα, η αι-ματηρή εβδομάδα της Βαρκελώ-νης ήταν η αρχή του τέλους για την επανάσταση στην Ισπανία. Η τελική επίθεση για την καταστρο-φή των κολλεκτίβων εξαπολύθηκε τον Ιούνιο - Ιούλιο του ίδιου χρό-νου ακόμα και από μηχανοκίνητες ταξιαρχίες του κανονικού στρα-τού, με αποτέλεσμα το κλείσιμο και την δήμευση των περιουσιών όλων των συνομοσπονδιακών ορ-γάνων, τις φυλακίσεις συνδικαλι-στών ηγετών, τις άνανδρες δολο-φονίες αγωνιστών κ.λπ. Ενδεικτικά του κλίματος που επικρατούσε, εί-ναι τα λόγια ενός από τα πρωτο-κλασάτα στελέχη της CNT, του Χοσέ Κόστα: «Πηγαίναμε μηχανικά να πολεμήσουμε, γιατί είχαμε έναν εχθρό απέναντί μας. Αλλά η ανα-ποδιά ήταν πως είχαμε κι έναν ε-χθρό πίσω από την πλάτη μας. Εί-δα ένα σύντροφο νεκρό, με μια πληγή στο σβέρο, που δεν θα μπορούσε να την είχε προκαλέσει

κανένας εθνικιστής». Κάτω από αυ-τές τις συνθήκες η επανάσταση ά-φησε την τελευταία της πνοή.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Παρά το τραγικό τέλος, η επα-νάσταση στην Ισπανία αποτελεί ί-σως την πιο μεγαλειώδη απόπειρα εργατικής αυτοδιεύθυνσης της γηραιάς ηπείρου. Αναμφίβολα, η σπουδαιότητά της ως γενικευμένη προσπάθεια λαϊκής χειραφέτησης είναι μεγάλη. Εξίσου μεγάλη όμως είναι και η παραποίηση, η διαστρέ-βλωση και η εξαπάτηση, που συνε-χίζουν ακόμα και σήμερα να τη συ-νοδεύουν, αναπαράγοντας αναλ-οίωτη τη δημοσιογραφική θυμη-δία. Εξήντα χρόνια μετά και η ανή-θικη επιχείρηση σύσκοτισμού, γε-γονότων και καταστάσεων εξακο-λουθεί να υφίσταται, επιβάλλο-ντας στις συλλογικές αναπαρα-στάσεις του κοινού την «οικουμενι-κή διάσταση της αναμέτρησης της δημοκρατίας με το φασισμό». (Κ.Ελευθεροτυπία 18-2-96). Πρό-κειται ουσιαστικά για μια διαδικα-σία που ξεκίνησε παράλληλα σχε-δόν με το πραξικόπημα του Φράν-κο. Τόσο τα ισπανικά όσο και τα διεθνή δημοσιογραφικά μέσα κρα-τούσαν σε άγνοια τους ανά τον κό-σμο ενδιαφερόμενους, παρουσιάζο-ντας είτε τους καλούς χριστιανούς του Φράνκο που προσπα-θούν να σώσουν το έθνος από τον κόκκινο κίνδυνο, είτε την εκλεγμέ-νη κυβέρνηση που υπερασπιζόταν τη δημοκρατία απέναντι στο φασι-σμό. Η βιομηχανική αυτοδιεύθυ-ση συκοφαντήθηκε, η αγροτική κολλεκτιβοποίηση δυσφημίστηκε. Στο διεθνή τύπο κυριάρχουσε η α-πόκρυψη, στον ισπανικό οι λοιδο-ρίες. Η πίστη στην επανάσταση ό-μως ζούσε. Στα μέσα παραγωγής και στο πολεμικό πεδίο ανέμιζαν οι μαυροκόκκινες σημαίες του επα-

ναστατικού σοσιαλισμού. Μια ριζι-κή κοινωνική επαναδόμηση είχε πραγματοποιηθεί σε μεγάλα τμή-ματα της «δημοκρατικής ζωής». Διδακτική όσο και επικαιρή διδα-κτική διότι εξουδετέρωσε έμπρα-κτα μια σειρά από μαρξιστικά δόγ-ματα όπως την ανάγκη μεταβατι-κής εξουσιαστικής περιόδου πριν το σοσιαλισμό ή την ύπαρξη κρατι-κού σχεδιασμού για την οικονομία προς αποφυγήν ενός εξοντωτικού ανταγωνισμού των κολλεκτίβων κ.λπ. Επικαιρή γιατί ο προβληματι-σμός γύρω από τις ιδέες της αυτο-διεύθυνσης, της ομοσπονδιακής οργάνωσης, της τοπικής αυτονο-μίας και της γνήσιας άμεσης δη-μοκρατίας συνεχίζει να υπάρχει, ε-παναπροτείνοντας την κεντρική α-ξία της εξέγερσης και της αντι-εξουσιαστικής κοινωνικής οργάνω-σης. Δεν χωράει αμφιβολία ότι για τους ανθρώπους που εμπνέονται διαρκώς από τις αξιώσεις για μια ελεύθερη κοινωνία, η Ισπανική Ε-πανάσταση του 1936 αποτελεί ένα ξεχωριστό και παράλληλα ελπιδο-φόρο κεφάλαιο.

ΑΝΑΡΧΙΚΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

“ΟΥΤΕ ΘΕΟΣ-

ΟΥΤΕ ΑΦΕΝΤΗΣ

ΙΟΥΛΗΣ 1996

